

WSPÓLNOTY WARTOŚCI

DZIEDZICTWO I TOŻSAMOŚĆ

REDAKCJA
FRANCISZEK CZECH
LESZEK KORPOROWICZ
PAWEŁ PLICHTA



WSPÓLNOTY WARTOŚCI

Dziedzictwo i tożsamość



SOCIETAS

seria pod redakcją
BOGDANA SZLACHTY

142

WSPÓLNOTY WARTOŚCI

Dziedzictwo i tożsamość



Studia ofiarowane
Profesorowi Andrzejowi Porębskiemu

Redakcja
Franciszek Czech
Leszek Korporowicz
Paweł Plichta



Kraków 2023

Franciszek Czech

Uniwersytet Jagielloński, Kraków

 <https://orcid.org/0000-0001-9499-4007>

 franciszek.czech@uj.edu.pl

Leszek Korporowicz

Uniwersytet Jagielloński, Kraków

 <http://orcid.org/0000-0002-5890-5991>

 leszek.korporowicz@uj.edu.pl

Paweł Plichta

Uniwersytet Jagielloński, Kraków

 <https://orcid.org/0000-0001-6976-9350>

 pawel.plichta@uj.edu.pl

© Copyright by individual authors, 2023

Recenzentka

dr hab. Monika Banaś, prof. UJ

Opracowanie redakcyjne

Dorota Ilnicka

Projekt okładki

Marta Jaszczyk

ISBN 978-83-8138-075-1 (druk)

ISBN 978-83-8138-090-4 (PDF)

<https://doi.org/10.12797/9788381380904>

Na okładce: Katedra Narodzin św. Marii w Mediolanie, fot. EyesTravelling (Adobe Stock)

Publikacja dofinansowana przez Wydział Studiów Międzynarodowych i Politycznych
Uniwersytetu Jagiellońskiego

WYDAWNICTWO KSIĘGARNIA AKADEMICKA

ul. św. Anny 6, 31-008 Kraków

tel.: 12 421-13-87; 12 431-27-43

e-mail: publishing@akademicka.pl

<https://akademicka.pl>

Fot. ze zbiorów CPIK UJ]



Profesor Andrzej Porębski

SPIS TREŚCI

OD PRZYJACIÓŁ, UCZNIÓW I WSPÓŁPRACOWNIKÓW.....	11
BOGDAN SZLACHTA	
TRZY NIEPOKOJE (NIE TYLKO HISTORYKA MYŚLI POLITYCZNEJ)	13
SYLWIA JASKUŁA, LESZEK KORPOROWICZ	
PRZESTRZENIE KULTURY	35
JÓZEF ŁUCYSZYN	
TOLERANCJA JAKO POWINNOŚĆ SPOŁECZNA.....	49
DARIUSZ JURUŚ	
CZY ŚWIATEM RZĄDZI LICZBA?	67
TOMASZ R. SZYMCZYŃSKI	
INTERPRETACJA ORAZ PRZEKŁAD JAKO WYZWANIA MIĘDZY WOLNOŚCIĄ A ODPOWIEDZIALNOŚCIĄ. Z PERSPEKTYWY HERMENEUTYKI WIELOJĘZYKOWOŚCI.....	79
MAGDALENA RATAJCZAK	
ODPOWIEDZIALNOŚĆ MEDIÓW	97
KRZYSZTOF KOŹBIAŁ	
PARTNERZY Z ROZSĄDKU. STOSUNKI MIĘDZY KSIĘSTWEM LIECHTENSTEINU I KONFEDERACJĄ SZWAJCARSKĄ	111
AGNIESZKA NITSZKE	
EUROPEIZACJA SZWAJCARII VS. HELWETYZACJA UNII EUROPEJSKIEJ. SZWAJCARIA JAKO LABORATORIUM INTEGRACJI?	131
PIOTR OBACZ	
WARTOŚCI UNII EUROPEJSKIEJ I ICH MIEJSCE W POLITYCE KREOWANIA PORZĄDKU MIĘDZYNARODOWEGO OPARTEGO NA WARTOŚCIACH I ZASADACH	153

WOJCIECH MAZUR

- ...I ORŁY NARODOWE. ZABIEGI O ZACHOWANIE NARODOWEJ SYMBOLIKI
I TRADYCJI POLSKICH W JEDNOSTKACH LOTNICZYCH
W WIELKIEJ BRYTANII, 1939–1940 163

TADEUSZ PAŁECHNY

- ESEJ O SPOŁECZEŃSTWIE POLSKIM W PROCESIE PRZEMIAN 177

DOROTA PRASZAŁOWICZ

- POLACY W SEATTLE – PROFIL ZBIOROWOŚCI IMIGRACYJNEJ 191

DENYS PILIPOWICZ

- KULTURA JEZUICKA W ŻYCIU RELIGIJNYM UNICKIEJ EPARCHII PRZEMYSKIEJ
XVII–XIX W. 213

BARBARA WEŻGOWIEC

- DZIEDZICTWO KULTUROWE UKRAINY W DZIAŁANIACH
MIĘDZYNARODOWEGO CENTRUM KULTURY W KRAKOWIE –
PRZEGLĄD WYDARZEŃ 233

ANDRZEJ DUDEK

- UWAGI O ODPOWIEDZIALNOŚCI OSOBISTEJ JAKO WARTOŚCI
W KULTURZE ROSYJSKIEJ 249

EWA BUJWID-KUREK

- NA KANWIE PRZEGLĄDU WYBRANYCH POZYCJI PROZY JUGOSŁOWIAŃSKIEJ
(EX LIBRIS) – PERSPEKTYWA POLITOLOGICZNA 269

PAWEŁ PLICHTA

- CAMINO DE SANTIAGO JAKO WSPÓLNOTA WARTOŚCI 285

JADWIGA ROMANOWSKA

- FIESTA DE LAS FALLAS JAKO FORMA BUDOWANIA TOŻSAMOŚCI LOKALNEJ
W WALENCJI 311

FRANCISZEK CZECH

- TRZYSTA LAT W KLASZTORZE... DZIEDZICTWO MISJONARZY KATOLICKICH
NA FILIPINACH I JEGO OBRAZ W *ELI, ELI* WOJCIECHA TOCHMANA 327

JAN LENCZNAROWICZ

- CHARLES HARPUR (1813–1868). PROROK AUSTRALIJSKIEJ
NIEPODLEGŁOŚCI 351

EWA KAMIŃSKA

- ISE JINGŪ – MIEJSCE KULTU RELIGIJNEGO I DZIEDZICTWO KULTURY
RZEMIEŚLNICZEJ JAPONII 371

JAKUB KOŚCIÓŁEK**UBUNTU JAKO FORMA SPRAWIEDLIWOŚCI NAPRAWCZEJ****W POŁUDNIOWOAFRYKAŃSKIM WYMIARZE SPRAWIEDLIWOŚCI****WOBEĆ NIELETNICH..... 391****ELŻBIETA BINCZYCKA-GACEK****PĘKNIĘCIE, Z KTÓREGO WYCHODZĄ DUCHY. TOŻSAMOŚĆ POSTKOLONIALNA****W POWIEŚCI HELEN OYEYEMI MAŁA IKAR 405****NOTY O AUTORACH..... 419**

OD PRZYJACIOŁ, UCZNIÓW I WSPÓŁPRACOWNIKÓW

Prawda, odpowiedzialność, życzliwość, sprawiedliwość, rzetelność, tolerancja, lojalność, samodzielność, uczciwość, godność, wolność nauki i wolność uczonych – to zbiór wartości, które zostały zawarte w Akademickim kodeksie wartości Uniwersytetu Jagiellońskiego. Kształtują one codzienność i spajają wspólnotę akademicką, obejmując także inne uczelnie i środowiska naukowe. Wartości te stanowią – w naszym odczuciu – istotny punkt odniesienia dla refleksji, którą podjęli autorzy niniejszego tomu, dedykowanemu Profesorowi Andrzejowi Porębskiemu.

Zainteresowania intelektualne, a w ślad za tym naukowe i społeczne Andrzeja Porębskiego od samego początku jego aktywności na różnych polach wiązały się z poszukiwaniem tego, co w różnorodności współczesnego świata pozwala łączyć odmienne typy wartości, działań oraz reguł ładu społecznego. Być może dlatego zagadnienie, ale i praktyki wielokulturowości, stanowiące dominantę jego refleksji, badań i twórczości naukowej, uczynił obiektem analiz.

Rzeczywistość ludzkiej i kulturowej różnorodności stała się przedmiotem fascynacji nie tylko naukowej. Udziela się ona współpracownikom i studentom Profesora Porębskiego. Swoistym laboratorium badawczym uczynił on Szwajcarię i z pewnością nie był to wybór przypadkowy. To bowiem państwo ogniskowało w sobie wiele kluczowych dla współczesnych społeczeństw i cywilizacji pytań o kondycję i możliwości zachowania równowagi pomiędzy wolnością a odpowiedzialnością człowieka we wspólnotach – jakże często porzucanych, a w warunkach ponowoczesności nawet niszczonych. W analitycznym, ale i humanistycznie przysposobionym podejściu Profesora dostrzec można metodyczne dążenie do harmonijnego połączenia potrzeby uszanowania i wykorzystania dziedzictwa kulturowego oraz otwarcia na nieuniknione przeobrażenia. Metodologiczne poszukiwania warsztatu tyleż socjologa, co i humanisty, dają szansę na bliższe spojrzenie, a może i poznanie równowagi pomiędzy duchową a materialną postacią godnego życia jednostki, która jest świadoma tożsamości swojej wspólnoty oraz nowoczesnych form jej organizacji.

Działalność Profesora Porębskiego, naszego Przyjaciela, Współpracownika i szanowanego Członka społeczności akademickiej Uniwersytetu Jagiellońskiego, łączy w sobie różne przestrzenie kultury i wrażliwości: społeczną, religijną, instytucjonalną i rodzinną. Odsłania ona sens niewymuszonego, autentycznego, pełnego wiary, oddania i dojrzałej skromności wsłuchania się w potrzeby i wyzwania, które odnaleźć można w spotkaniu z drugim człowiekiem, światem jego relacji, rozwojem, jaki zapewnia nie tylko jego indywidualność, ale w równym stopniu nieredukowalne wartości małej i dużej wspólnoty, przed którą zdaje egzamin ze swego człowieczeństwa.

Chcąc wyrazić wdzięczność za dotychczasową współpracę, przykład i okazywane dobro, przygotowaliśmy niniejszy tom. Znaleźć w nim można teksty podejmujące wielorakie problemy, które z jednej strony, w naszym przekonaniu, są istotne dla Profesora Porębskiego, a z drugiej – zainspirować mogą czytelnika. Na publikację złożyły się zatem studia, których autorzy podejmują kwestie pryncypialne dla zrozumienia jednostki, jej duchowego wymiaru oraz powinności i roli w świecie, oraz funkcjonowania społeczeństw, także takie, w których formułowane są różne niepokoje, wynikające nie tyle z pesymizmu czy katastrofizmu, co z troski i odpowiedzialności za wspólnotę. Nie mogło także zabraknąć artykułów podejmujących problematykę tej niezwykle inspirującej wspólnoty, jaką jest Konfederacja Szwajcarska, oraz innych społeczeństw i kultur europejskich, które współtworzą ulegający nieustannym przeobrażeniom, ale niezmiennie stanowiący dla nas punkt odniesienia krąg kulturowy. Do tej kategorii w sposób szczególny przynależą również teksty traktujące o Polakach, Polsce i polskiej kulturze. Wreszcie znaleźć tu można opracowania dotyczące innych, niekiedy odległych regionów, których autorzy podejmują wątek współistnienia kultur w różnych kontekstach, a przede wszystkim wspólnot kulturowych, ich dziedzictwa oraz tożsamości.

*Franciszek Czech
Leszek Korporowicz
Paweł Plichta*

BOGDAN SZLACHTA 

*Uniwersytet Jagielloński
Instytut Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych
bogdan.szlachta@uj.edu.pl*

TRZY NIEPOKOJE (NIE TYLKO HISTORYKA MYŚLI POLITYCZNEJ)

Tytuł artykułu jest mało „naukowy”, nie ma jednak dla jego autora istotnego znaczenia „naukowość” pojmowana dzisiaj w sposób dominujący. Tekst dotyczy istotnych zagadnień, a jest darem dla Prawego Człowieka, z którym dane mi było intensywnie pracować przez kilka lat dla Wydziału Studiów Międzynarodowych i Politycznych Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, przez kilka następnych (już mniej intensywnie) dla nauki polskiej i nie tylko. Pragnę z Przyjacielem, któremu poświęcona jest ta książka, podzielić się uwagami na temat kilku kwestii, które mogą niepokoić także Jego. Jako historyk myśli politycznej powiem tedy o pojmowaniu liberalnej demokracji lub – jeśli ktoś woli – „demokracji liberalnej”, o wielokulturowości rozumianej z perspektywy filozofa polityki oraz o problemach konserwatyzmu (nie pominę odniesień do ujęć chrześcijańskich, zwłaszcza katolickiego, które zwykle traktowane są jako zachowawcze, niedostosowane – z racji roszczeń epistemicznych lub moralnych – do stanu rozwoju liberalnej demokracji, utrudniające promowanie rozwiązań oczekiwanych w społeczeństwach wielokulturowych, a wręcz mające status – jak rzecz ujął przed 15 laty papież Benedykt XVI – nie sub-, ale wręcz kon-trkulturowy w ramach czy w zestawieniu z dominującą kulturą pozytywistyczną).

Zacznę od kwestii pojawiającej się na poziomie szczególnie zajmującym historyka zachodniej myśli politycznej. Zwykliśmy mniemać (co opisałem obszerniej w mo-

nografii o tytule prowokacyjnym, gdyż akcentującym wątpliwość, czy to, co zwiemy już to „liberalną demokracją”, już to „demokracją liberalną”, kiedykolwiek zostało ustanowione, a nadto przywołującym moment jej kresu, o tyle problematyczny, że nie może być kresu czegoś, co nie istnieje ani nigdy nie zaistniało¹), że liberalna demokracja łączy dwa człony. Pierwszy z nich kojarzony jest z ochroną praw i wolności jednostek, które mają w niej uczestniczyć, drugi zaś ze stosowaniem zasady większości w procedurach demokratycznego decydowania politycznego, osobiwie w procedurze ustalania treści norm prawnych wiążących wszystkich obywateli danego państwa (pomijam niezwykle istotną kwestię wyłaniania reprezentantów, wiążącą się z upadkiem w połowie XIX w. marzenia wielu zwolenników parlamentaryzmu, iż w ciałach przedstawicielskich szukać się będzie – i znajdować – jakąś treść wspólną, akceptowalną dla wszystkich ich członków; marzenie to upadło, gdy reprezentanci – choć wciąż traktowani jako przedstawiciele całości/ludu – zaczęli zabiegać o spełnienie interesów partykularnych już to klas społecznych, już to narodów i narodowości należących do tego samego bytu politycznego określanego jako „państwo”). Przywykliśmy wspominać o obszarze wolności – kojarzonym niegdyś z przyrodzonymi uprawnieniami człowieka, których nikomu, nawet prawodawcy, nie wolno naruszać; zatem o obszarze, w którym tylko jednostka w nim się poruszająca może podejmować decyzje niby w zastrzeżonej jedynie dla niej sferze prywatności. Wobec zróżnicowania i niemożności dojścia, mimo nadziei żywionej przez część „intelektualistów” wciąż odwołujących się do racjonalistycznych projektów właściwych nowożytności (słowem: wobec niemożności spełnienia oczekiwań deliberatywistów w rodzaju Johna Rawlsa czy Jürgena Habermasa i licznych ich naśladowców), przywykliśmy również do tego, że właściwe dla demokracji jest rozwiązanie agregacyjne, wymagające zliczania głosów padających na różne „koncepcje dobra” i zestawiania ich z głosami padającymi na inne „dobra koncepcje”. Nie wdając się w rozważania (ważne już tylko dla części współczesnych etyków) o zasadności głoszenia tezy o „dobrach różnych”, o tym, czy w jakimś obszarze dobre jest to, a w innym owo, czy w ogóle możliwe są dobra ze sobą konkurujące lub wykluczające się, czy każda kultura, naród, a nawet jednostka ustanawia własne koncepcje dobra, powiem tylko, że zajmujące nas złożenie „liberalna demokracja” („demokracja liberalna”) stało się problematyczne nie tyle z racji różnej dawności składowych, ile z racji nieobecności od połowy XIX w. tej charakterystyki „liberalności”, którą wiązano kiedyś (i wciąż wiąże się w „potoczności”) z negatywnie ujmowanymi uprawnieniami przyrodzonymi. Owszem, wobec upadku

¹ B. Szlachta, *Demokracja liberalna. Źródła, ustanowienie(?) i kres(?)*, Instytut De Republica, Warszawa 2022.

Zainteresowania intelektualne – a w ślad za tym naukowe i społeczne – Profesora Andrzeja Porębskiego od samego początku jego aktywności na wielu polach wiązały się z poszukiwaniem tego, co w różnorodności współczesnego świata pozwala łączyć odmienne typy wartości, działań oraz reguł ładu społecznego. W analitycznym, ale i humanistycznie przysposobionym podejściu Profesora można dostrzec metodyczne dążenie do harmonijnego połączenia potrzeby uszanowania i wykorzystania dziedzictwa kulturowego oraz otwarcia na nieuniknione przeobrażenia. Tak określone ramy intelektualne stanowią istotny punkt odniesienia dla refleksji, którą podjęli autorzy niniejszego tomu dedykowanego Profesorowi Andrzejowi Porębskiemu.

Na tom złożyły się studia, których autorzy podejmują kwestie pryncypialne dla zrozumienia jednostki, jej duchowego wymiaru, powinności i roli w świecie, oraz funkcjonowania społeczeństw, także takie, w których formułowane są różne niepokoje, wynikające nie tyle z pesymizmu czy katastrofizmu, ile z troski i odpowiedzialności za wspólnotę. Nie mogło również zabraknąć rozdziałów podejmujących problematykę niezwykle inspirującej wspólnoty, jaką jest Konfederacja Szwajcarska, oraz innych społeczeństw i kultur europejskich współtworzących ulegający nieustannym przeobrażeniom, ale niezmiennie stanowiący dla nas punkt odniesienia krąg kulturowy. Do tej kategorii w sposób szczególny przynależą również rozdziały traktujące o Polakach, Polsce i polskiej kulturze. Wreszcie w tomie można znaleźć rozdziały dotyczące innych, niekiedy odległych regionów – autorzy podejmują wątek współistnienia kultur w różnych kontekstach, a przede wszystkim wspólnot kulturowych, ich dziedzictwa oraz tożsamości.



<https://akademicka.pl>

